

BOGANMELDELSER

James O. Finckenauer & Patricia W. Gavin: Scared Straight. The Panacea Phenomenon Revisited, Waveland Press, Prospect Heights, 1999.

"Our conclusions are that Scared Straight and other similar programs are failures." (s. 216) For å slå det fast med en gang, Scared Straight er ikke boken for blåøyde optimister som ønsker legitimering av avskrekkende opplegg rettet mot "ungdom i faresonen". Finckenauer har siden den første evalueringen av the Juvenile Awareness Project (JAP) ved fengslet Rahway i 1979 vært klar i sin kritikk av troen på avskrekkende fengselsbesøk. Han advarer særlig mot troen på at det skulle finnes en universalmedisin (panacea) mot ungdomskriminalitet.

Scared Straight er en utvidet nytutgave av Finckenauers bok med samme tittel fra 1982. Denne utgaven er utvidet med blant annet fire kapitler om de norske erfaringene med Ullersmoprosjektet skrevet av Arild Hovland og Elisabeth Storvoll ved NOVA i Oslo. Disse kapitlene fungerer som et godt antropologisk supplement til Finckenauers og Gavins mer utpregede harddata analyse. Hovland og Storvolls bidrag gir fremstillingen mer koloritt, dette trengs fordi Finckenauer og Gavin til tider kan bli noe endimensjonal i sin søken etter å måle om Scared Straight "virkelig er en suksess". Suksess måles, som vanlig, ved å måle ny kriminalitet etter deltakelse ved en konfrontasjon med innsatte. Finckenauers analyse fant at JAP ved Rahway ikke medførte at ungdommene begikk mindre kriminalitet, men at slike konfrontasjoner kunne medføre en forverring. Flere andre undersøkelser av lignende avskrekkingsopplegg har senere støttet opp under disse funnene. Det synes som Finckenauer og Gavin særlig har blitt provosert av mediafremstillinger som har "dokumentert" at Scared Straight opplegg gjør at 80-90% av ungdommene blir lovydige. Slike tall dukker stadig opp i media i forbindelse med ulike nye mirakelkurer innen straffesystemet. Ingen slike tall har ennå holdt stand mot vitenskapelige evalueringer.

Scared Straight som bok kan til tider bli mye fokusert på kvantitative metodespørsmål. Det skal mye til for å gjøre slikt stoff spennende, og forfatterne lykkes ikke alltid like godt. Boken blir likevel fengende og interessant blant annet i kapittel fem hvor resultatene av kvalitative intervjuer med ungdommer som hadde deltatt i konfrontasjoner presenteres. Bildet som intervjuene gir av ungdommenes atferd etter konfrontasjonen er tankevekkende. Nesten alle hadde begått nye lovbrudd, de fleste relativt ufarlige, men også noen alvorlige. Det mest iøynefallende er likevel forholdet mellom ungdommenes bedømmelse av egen virkelighet og handlingene de hadde utført. De fleste opplevde ikke at de innsatte "snakket til dem" fordi de ikke så på seg selv som potensielle livstidsfanger. I et tilfelle hadde en av ungdommene begått 11 ulike former for lovbrudd, blant annet innbrudd, salg av stoff, hærverk og tyveri gjentatte ganger etter konfrontasjonen, samtidig opplyste han at han trodde fast på den avskrekkende effekten. Om intet annet så viser dette at man må være svært varsom med å bedømme effekten av et opplegg ved å spørre den enkelte om han tror det virker. Gutten ovenfor trodde at opplegget virket, men at han ikke var "bad enough to go there".

Finckenauer og Gavin har flere gode observasjoner av mer generell art om avskreking og behandlingsopplegg overfor lovbrytere. De tar for seg hva de kaller myter innen kriminalpolitikken. Svært ofte er det slik at ønsketenkning, tro og håp ligger i bunnen av kriminalpolitikken. Hva som igangsettes av tiltak og hva vi mener er gode tiltak overfor eksempelvis ungdomskriminalitet hviler ikke i så stor grad på vitenskapelige evalueringer.

ger og fakta som på tro. En av de sterkeste mytene mener forfatterne er troen på avskrekking som virkemiddel overfor lovbrudd. Men også forskning kan hvile på interesser, myter og forutinntatte meninger, dette går ikke Finckenaue og Gavin inn på. Finckenaue selv var klart negativt innstilt overfor prosjektet etter sitt første møte med JAP uten at han problematiserer dette. Hovland og Storvoll derimot peker på betydningen av ideologi. "It soon became clear to us that many of the conclusions presented in the media by proponents and opponents of the Ullersmo project had less to do with professional learning and concrete knowledge than with ideology. Because ideology was expressed as professionalism among criminologists, psychologists, and pedagogues, as well as among child welfare workers and prison officers, separating one from the other took some time." (s. 153)

Jeg er ikke overbegeistret over boken *Scared Straight*, den er uten de store spenningsmomenter og føyer seg inn i den etterhvert omfangsrike publikasjonsrekken som viser at "nothing works". Finckenaue og Gavin er monomant kritiske til at *Scared Straight* virker, jeg undres av og til hvorfor det trengs 220 sider på å slå fast dette budskapet. Etter min mening kunne det hele presenteres på 22 sider, men da hadde det jo ikke blitt noen bok. Det er ikke at jeg ikke tror forfatterne har rett, problemet hviler i stedet på graden av skråsikkerhet som formidles. Målene for suksess er enkle og troen på de vitenskapelige bevis er nesten rørende modernistisk. I angrepene på praktikernes manglende tro på „vitenskapens“ bevis tipper forfatterne lett over i motsatt ytterpunkt. Det stilles ikke spørsmål ved om praktikerne kan ha en kjerne av rett i sin skepsis overfor vitenskapelige „fakta“. Det er noe ved Finckenaue og Gavins til tider bombastiske generaliseringer som ikke står i stil med den langt mer dempede måten de forholder seg til de metodiske innvendinger som har blitt reist mot deres egen undersøkelse (ja, det er kun én og den begynner å bli gammel). Hadde det ikke vært for Hovland og Storvolls bidrag så ville boken blitt langt fattigere. De bringer inn perspektiver som ut fra et nordisk ståsted er helt sentrale. Man må lese hele syv kapitler for de etiske sider ved *Scared Straight* blir tatt opp i en noe større bredde. Det er mulig man ikke bryr seg om de etiske sider i USA hvor målet heller midlene og at kun "harde data" er av betydning i evalueringer. Hovland og Storvoll analyserer Ullersmoprosjektet som en kompleks sosial institusjon, noe Finckenaue og Gavin ikke gir seg inn på. Et annet kritisk punkt, som muligens kan synes som en bagatell, er måten boken begynner med å dokumentere den økte oppmerksomheten som vies ungdomskriminalitet. Tall på arrester for voldskriminalitet begått av ungdom i USA og spredte mediaomtaler benyttes ikke bare som indikatorer på økt oppmerksomhet, men også på at kriminaliteten faktisk har økt. „Other countries too are struggling with increases in juvenile delinquency and violence“. (s. 2) Det stilles ikke spørsmål ved hvor gode kilder dette er for å kartlegge kriminalitetsutviklingen. Denne „mangel“ gjør at undertegnede stiller med en grunnleggende skepsis mot resten av teksten.

Avslutningsvis synes undertegnede at det er merkelig at det eksplisitt ikke stilles spørsmål ved hvorfor Ullersmoprosjektet ble nedlagt i Norge, mens JAP og lignende prosjekt i USA lever videre i beste velgående. Finckenaue og Gavin bruker mye plass på å beklage at *Scared Straight* fortsatt praktiseres i USA trass massiv kritikk, mens de ikke går inn på hvilke mekanismer som førte til nedleggelsen av Ullersmoprosjektet i Norge.

Paul Larsson

Universitete i Oslo

¹ Hovland og Storvoll er forfattere av rapporten "På rett kjøl? Ullersmoprosjektet 1992 - 1996" NOVA rapport nr. 1 - 1997 som resulterte i at Ullersmoprosjektet ble nedlagt i januar 1997.

Poul H. Hahn: Emerging Criminal Justice. SAGE publications 1998.

Poul H. Hahn er professor i strafferet, men har en solid baggrund "i marken", hvor han har arbejdet med unge kriminelle og bl.a. stiftet et af de første Halfway Houses for kriminelle. Han er tillige mangeårig underviser af politi og fængselspersonale.

Hahn's bog er først og fremmest et opgør med "Get-Tough"-filosofien, som er meget udbredt i kriminalpolitikken stort set over alt i USA. Hans påstand er, at den er ganske uegnet til at bekæmpe kriminalitet, men i stedet skaber et system, hvor flere og flere frihedsberøves i længere og længere tid og under hårdere og hårdere vilkår. Hans teori bekræftes af realiteterne mange steder i verden, herunder i USA, som har fordoblet sin fangepopulation på 10 år. Fængselsbyggeri dræner statskassen og går ud over uddannelse, social velfærd og andre vigtige områder, som netop ville kunne bruges til at forebygge kriminalitet effektivt. Samtidig spildes mange gode menneskelige ressourcer i de konstant overfyldte fængsler.

Hahn henviser til talrige forskningsresultater, der bekræfter, at jo flere fængsler, der bygges, jo flere sættes der i dem - det er skruen uden ende. Kriminalitetsraten svinger i takt med mange forskellige faktorer i samfundet, og retssystemet er kun én - og langt fra den vigtigste - faktor. Al erfaring viser, at "lock'em up"-politikken med mere politi, længere straffe og skærpede fængselsystemer hverken fører til et mere sikkert samfund eller mindsker befolkningens frygt for kriminalitet. Tværtimod er der mange steder i USA kommet et "isolationssyndrom", hvor borgerne ikke længere tør gå i tivoli og teater, men murer sig inde i hjemmet, der er omdannet til et fængsel med høje mure og elektronisk sikring.

Nogle politikere har forsøgt at give den nyere "three strikes"-lovgivning æren for et konstateret fald i kriminaliteten, men Hahn refererer en helt ny undersøgelse, som påviser, at der næppe er grundlag herfor. Dels er lovgivningen brugt meget lidt i praksis og dels ser det ud til, at faldet i kriminaliteten er begyndt forud for lovgivningen og snarere hænger sammen med et fald i de mest kriminalitetsaktive befolkningsgrupper og i arbejdsløsheden.

Hahn nøjes ikke med at kritisere det eksisterende system - han har også forslag til, hvad der skal sættes i stedet: Et proaktivt retssystem frem for et reaktivt. Reaktive og punitive straffe er uegnede til at kontrollere kriminelle handlinger, der har dybe rødder i sociale problemer. En proaktiv kriminalitetskontrol skal bygge ikke alene på retssystemet, som dog spiller en væsentlig rolle, men inddrage alle dele af samfundet: Ofre, familier, naboer, skoler, sportsklubber og alle dele af lokalsamfundet. Hovedvægten bør ligge på forebyggelse, tidlig indsats, brug af mindre restriktive alternativer i samfundet og kun af frihedsberøvelse som sidste udvej, der hvor det er afgørende nødvendigt for befolkningens sikkerhed.

En vigtig pointe for Hahn er, at retssystemet må udgøre en helhed, hvor alle dele spiller sammen om det fælles mål: Kriminalitetsbegrænsning, og ikke - som det hyppigt sker i dag - arbejder enøjet for at nå egne mål og har travlt med at kaste skylden på hinanden, når de ikke nås.

En ny model bør ifølge Hahn bygge på 3 søjler: "Community Policing", "Community - Based Corrections" og "Restorative Justice".

"Community Policing" er ikke præcist defineret, men essensen er, at politiets rolle skal ændres fra et centraliseret, fjernt og isoleret organ, der kontrollerer kriminalitet og lovlighed. I stedet skal politiet være del af et team, der også omfatter ressourcer fra

lokalsamfundet og private borgere. Forholdet mellem borgerne og politiet bør bygge på personligt kendskab, så politiet ikke opfattes som en trussel, men som et serviceorgan, man kan have tillid til og som kan hjælpe med at løse problemer. Alt dette peger hen imod nærpoliti, fodpatruljer, decentralisering af ansvar og ressourcer mv. Et sådant politis effektivitet bør evalueres ikke på kvantitative data som antal anholdelser, udrykningstider mv., men i stedet på brugertilfredshed i form af borgernes tryghed og livskvalitet i lokalsamfundet.

Hahn er opmærksom på de barrierer, der er knyttet til "Community Policing", som ofte opfattes som udtryk for blødsodenhed og ikke mindst i politiets egne rækker støder på mobning, fordi det er "socialt arbejde" og "ikke rigtigt politiarbejde".

Den anden søjle i en proaktiv kriminalitetskontrol er "Community - Based Corrections". Systemet bør tilstræbe at holde flest muligt ude af det strafferetlige system, og er det ikke muligt, bør alternative sanktioner anvendes, så fængslet forbeholdes de farlige kriminelle. Både de alternative og de frihedsberøvende sanktioner bør lægge hovedvægten på et tæt samarbejde med familie og lokalsamfund. Også i USA er det vigtigt at "bygge en bro" til samfundet, for selv der skal langt de fleste ud af fængslet igen på et tidspunkt! Mens det er velkendt stof herhjemme, er der ingen tvivl om, at der er tale om virkelig nytænkning, når det gælder flertallet af de amerikanske fængsler.

"Restorative Justice" er det tredje led i et nyt system. Også her er pointen, at indsatsen skal være fremadrettet og hele samfundet skal være med i forsøget på at genoprette den skete skade på såvel samfundet som offer og gerningsmand.

Ofrene er i denne sammenhæng en overset gruppe, nok endnu mere herhjemme end i USA. Efter min opfattelse er det en svær balance, i hvilket omfang ofre skal inddrages i processen, men det er nok rigtigt, at de ikke helt bør negligeres i retsopgøret, som vi har haft en tradition for hidtil. De mest almindelige programmer i dag er mediation mellem offer og gerningsmand og erstatning samt diverse tjenester: arbejde for ofre. Mens vi har haft svært ved at få gang i mægling herhjemme, udbredes det mange steder i verden og med succes. Det fører angiveligt til en øget følelse af retfærdighed og mindsker angst og frygt hos ofre.

Et restorativt retssystem lægger hovedvægten på intensiv tilsynsvirksomhed, samfundsbaserede programmer og i fængslerne på målrettede programmer og behandlingstilbud. Myten om, at de ikke virker, er kun opstået, fordi de ofte er udsultede. Det er typisk meget lettere at få politikerne til at give penge til maximum-security fængsler end til programvirksomhed. Selv i USA har man i dag forladt "Nothing Works"-teorien, og det er almindeligt anerkendt, at nogle programmer kan reducere recidiv. Hahn har en række forslag til, hvordan sådanne programmer skal mål- og indrettes for at virke. I området mellem tilsyn og fængsel findes mange mellemting, fx elektronisk overvågning, samfundstjeneste og boot-camps, som bruges i næsten alle amerikanske stater i en eller anden form.

Jeg kan bestemt anbefale bogen for alle, som er interesseret i, hvordan et samfund kan kontrollere kriminalitet. Bogen er meget velskrevet og virker velfunderet og overbevisende i sin argumentation. Det skyldes måske, at forfatteren har en baggrund som både forsker og praktiker. Det er sjældent at se en rationel kriminalpolitik beskrevet samlet med inddragelse ikke bare af hele retssystemet, men sat ind i en større samfundsmæssig sammenhæng. Personligt sidder jeg tilbage med en undren over, at selv om vi kender mange af disse selvindlysende sandheder, så gør vi ofte det modsatte. Jeg håber, at bogen får stor

udbredelse - også hos lægfolk og politikere - i USA, hvor der udpræget er behov for nytænkning på området. Men også herhjemme er der "Get-Though"-tendenser, hvor vi kan have brug for at blive mindet om, at en rationel kriminalpolitik ikke er udslag af blødsødenhed, men den bedste måde at skabe et sikkert samfund.

Annette Esdorf

Direktoratet for Kriminalforsorgen

Kathleen M. Heide: Young Killers. The Challenge of Juvenile Homicide. SAGE publications, Inc., Thousand Oaks, 1998. ISBN 0-7619-0063-2.

Kathleen M. Heide har skrevet et glimrende værk om unge mennesker som slår ihjel. Om baggrunde til drab, kliniske eksempler og bud på behandling og forebyggelse. En bog som den nylige massakre i Littleton, Colorado gør aktuel.

Det er en bog hvis emne har relevans for de faggrupper (jurister, læger, psykologer, socialrådgivere, pædagoger) som kommer i kontakt med unge drabsmænd. Men da dette heldigvis er en sjælden foreteelse i Danmark har bogen mest værdi for danske læsere med interesse i unge der begår alvorlig (voldelig) kriminalitet. Indgangsvinklen i beskrivelserne af de unge er biopsykosocial, hvilket vil sige at årsagerne til den alvorlige kriminalitet begrundes i dårlige sociale forhold, biologisk (neurologisk) disponering og ikke mindst de psykologiske/psykiatriske tilstande der leder op til drabene. Bogen tager sit naturlige udgangspunkt i USA, men inddrager også faktuelle oplysninger om Canada og i begrænset omfang europæiske forhold. Det amerikanske sprog i denne bog er let læseligt og værket er pædagogisk opbygget.

Heide har en master- og en ph.d grad i kriminalret og er professor i kriminologi ved University of South Florida, Tampa. Hun er bachelor i psykologi og autoriseret rådgiver indenfor "mental health" og qua denne baggrund, er hun tilknyttet retsvæsnen, på forsvarssiden, som ekspert i sager vedrørende mord, seksuel mishandling, børn og familier. Hendes udgangspunkt er derfor "at være på den unge morders side". Et udgangspunkt der bærer hele bogen, med måske lidt for optimistisk et syn på de unges motiver og fremtid. Det kliniske baggrundsmateriale for bogen er over 100 drabssager som hun som ekspert har været involveret i.

Bogen er inddelt i tre afdelinger. I den første del gennemgår hun omfanget af problemet i USA, forskningen på området og det amerikanske juridiske systems svar på "juvenile homicide". I kapitlet "Understanding the juvenile murderer" ses der på de faktorer der motiverer drabet samt en grundig gennemgang af retspsykiatriske/-psykologiske metoder. Hele første del af bogen forbereder læseren på næste del som indeholder lærerige og dybdegående analyser af unge drabsmænd Heide har interviewet i forbindelse med deres retssag og talt med igen 3-7 år efter domsafsigelsen. I tredje og sidste del gennemgås kort forslag til behandling og forebyggelse.

Første del beskriver demografiske data om unge mordere; hvem, hvordan, med hvem og med hvem. Eksempelvis blev i 1991 i alt over 25.000 amerikanere dræbt og drabsraten for mænd i alderen 15-34 er ca. 20 gange højere end i de fleste andre lande. Antallet af unge under 18 anholdt for drab steg i 1980 fra 1004 til et toppunkt i 1993 med 3284, hvorefter det siden er dalet til 2172 i 1996. 12 % af alle anholdt for drab var under 18 år. For perioden 1987-96 udgjorde aldersgruppen under 10 år 0,5 % af de anholdte under

18 år og de 15-17 årige udgjorde 88 %. Drabsraten for afro-amerikanere er ca. 10 gange højere (115 per 100.000 (i 1991)) end for hvide mænd. Mordofre i aldersgruppen 14-17 er 5 gange hyppigere for afro-amerikanere end hvide. I løbet af kapitlet refereres desuden ultrakort forskellige mordsager.

I gennemgangen af forskningen på området ses på psykologiske forstyrrelser, neurologiske defekter, intelligens, hjemmets miljø og misbrug. At frekvensen af unge der begår mord i USA er steget tilskriver Heide; "Situational factors" (Child abuse, child neglect & absence of positive male role models), "Societal influences" (Crisis in leadership and lack of heroes), "Resource availability" (Access to guns, involvement in alcohol and drugs & poverty and lack of resources), "Personality characteristics" (Low self-esteem, inability to deal with strong negative feelings, boredom and nothing constructive to do, poor judgement & prejudice and hatred) og "Cumulative effect" (Little or nothing left to lose & biological connection).

I USA bliver unge i større grad behandlet af retssystemet som voksne. Dette ses konkret i at populationen af unge der afsoner i fængsler beregnet for voksne er steget 384 % fra 1985 til 1995. USA er det eneste vestlige land, hvor unge kan henrettes. Tre unge er blevet henrettet i 80'erne og seks i 90'erne. Amnesty International har dokumenteret 22 henrettelser i andre lande fra 1985 til 1995.

Heide gennemgår hvorledes den unge vurderes for deres "competency to stand trial". Det vil sige deres psykiske egnethed til at blive retsforfulgt og dømt, eksempelvis henrettet. Er han psykisk syg og derigennem vurderet "not competent" kan henrettelsen ikke finde sted. Den unge skal så behandles til han forstår, hvad der er årsagen til dommen hvorpå han kan henrettes. Et forsvar på baggrund af utilregnelighed (insanity defense) kan benyttes i alle stater på nær tre. De forskellige metoder til at vurdere utilregnelighed beskrives, men det viser sig at "the insanity defense" sjældent benyttes og da kun med ringe succes.

De retspsykologiske/psykiatriske metoder Heide bruger til at vurdere de unge er nøje fremlagt. Hvert interview, som i sin form er semistruktureret, bliver båndoptaget og tager mellem 3-5 timer. Hun observerer adfærden, vurderer personligheden, bestemmer den social baggrund og misbrug, den tidligere kriminalitet, motivet for mordet og vurderer den aktuelle psykiske tilstand ved brug af diagnostiske spørgsmål. Af de hyppigste psykiatriske diagnoser findes Conduct Disorder (adfærdsforstyrrelse), Attention Deficit Hyperactivity Disorder (omtrent det samme som DAMP, som er en sygdomstilstand med opmærksomhedsforstyrrelse, motoriske problemer og problematisk sansebehandling), stof misbrug, depression og Post Traumatic Stress Disorder.

I bogens anden del findes syv kliniske portrætter af unge mandlige mordere. Disse portrætter er utvivlsomt den vigtigste del af bogen da man som læser får en oplevelse af det "kod, blod og sjæl" den unge morder er lavet af.

Det drejer sig om grundige analyser på ca. 20 sider hver og de udgør over halvdelen af bogen. Disse analyser kan benyttes som inspiration for enhver der har kontakt med unge alvorligt kriminelle og ønsker at se hvorledes en systematisk og omfangsrig "sygehistorie" kan indhentes. Udover de sociale og kriminelle oplysninger fremlægger Heide en evaluering i afsnittet "Making sense of murder" hvor mordhandlingen ses i et psykologisk/psykiatrisk lys.

Portrættet afsluttes med en follow-up samtale 3-7 år efter mordet hvor de unge udtrykker deres syn på forløbet og opnåede erkendelser. En forklarer således: "About 9 years

after his crime spree, Malcom had come to see himself as "a good person who got caught up in bad things". He felt a fair sentence would have been 9 or 10 years (han fik 25 år som 15 årig for to overlagte mord). He explained that a 2- or 3 year sentence is not a sufficient time to gain insight. In 6 or 7 years, a person can come to understand himself and change".

I den sidste del af bogen bliver litteraturen om behandling af unge mordere gennemgået og denne litteratur er sparsom og besværet af metodeproblemer. En overraskende positiv konklusion på én gennemgang af langtidsudfaldet for unge mordere var, at de tilpasser sig både fængselslivet og efter løsladelse samfundet og har et godt forhold til deres familie. Endelig ses der på de forskellige behandlingsprogrammer der er anvendt i USA og England.

Patrick Gosden

Retspsykiatrisk Klinik, København

Meda Chesney-Lind & Randall G. Sheldon: Girls, Delinquency and Juvenile Justice. Wadsworth Publishing Company 1998. ISBN 0-534-26478-6. 272 + XII sider.

"I ran away so many times. I tried anything, man, and they wouldn't believe me. ... As far as they are concerned they think I'm the problem. You know, runaway, bad label", forklarede en 16-årig pige til interviewer. Hun var blevet arresteret efter at være løbet hjemmefra pga. fysisk og seksuelt misbrug. I USA er det at løbe hjemmefra en såkaldt "status offence", som kun unge mennesker kan straffes for. Og selv om drenge løber hjemmefra lige så ofte som piger, arresteres piger langt oftere end drenge for denne forbrydelse, også selv om de fleste af pigerne - ligesom den nævnte 16-årige - gør det på grund af vold og misbrug i hjemmet, mens dette langt sjældnere er drengenes begrundelse. Noget, der i virkeligheden er disse pigers strategi for overlevelse, er kriminaliseret og ofte årsag til pigernes første møde med straffesystem og fængselsinstitutioner. Mens drengene snarere kommer ind i systemet på grund af egentligt kriminelle handlinger (altså ikke "status offences"). Pigernes efterfølgende "karriere" består ofte af prostitution (de har ikke andet at tilbyde end deres krop), stofmisbrug, vagabondering, gadeuorden og overlevelseskriminalitet i form af butikstyveri og andre mindre berigelsesforbrydelser. Drenge begår oftere volds-kriminalitet, indbrud og hærværk. Disse og mange andre oplysninger findes i denne bog, der nok handler næsten udelukkende om USA, men også har interesse for læsere fra Skandinavien, idet mange af iagttagelserne, spørgsmålene og konklusionerne er generelt relevante. Fx. spørgsmålene: Bliver piger mere og mere voldeligt? Eller bliver der flere og flere voldelige piger? I USA besvares begge spørgsmål jævnligt med et "ja", i hvert fald i mediernes, og kvinders bestræbelser på ligestilling med mænd får ofte skylden. Især pigebander fanger mediernes interesse. Men - som sædvanlig - mediernes billede er forvrejset, og i øvrigt dannes pigebander primært som en måde at overleve på gaden på, ikke med det formål at lave "rav" i den. Bogen problematiserer, at pigers kriminalitet hidtil som regel er blevet forklaret efter opskriften "Tilsæt kvinder og rør rundt". Kriminalitetsteorier handler om drenge/mænd med nogle velkendte undtagelser, som bogen refererer: bl.a. Lombroso, Thomas, Pollak og senere Adler. Der er efter forfatterens mening behov for en ny selvstændig teori, hvori indgår en bredere forståelse af pigers situation og liv. "Girls in the juvenile justice system have been and are survivors as

well as victims. ... Their delinquencies are, in fact, attempts to pull themselves out of their dismal circumstances”, hedder det (s. 209). Og der er behov for at analysere, hvordan straffesystemet har sammensværet sig med voldelige og forsømmelige forældre om at tvinge børnene til at opholde sig hjemme hos disse forældre og spærre dem inde i fængselslignende institutioner, hvis de løber væk. Kriminalisering af deres overlevelsesstrategier er, hvad systemet - som det virker i dag - møder disse piger med.

Beth Grothe Nielsen

Juridisk Institut, Aarhus Universitet

Jan Arriens (ed.): Welcome til Hell - Letters and Writings from Death Row. Forord: Sister Helen Prejean. Northeastern University Press, Boston, 1997 (255 s.)

I 1980 dannedes LifeLine penfriends group i UK (England og Irland) på initiativ af advokat Arriens. LifeLine-bevægelsen, hvis hovedaktivitet er at korrespondere med dødsdømte fanger, der hendsidder på de amerikanske fængsels døds gange, voksede dramatisk i de følgende år. Således skrev omkring 3000 mennesker mere eller mindre permanent med fanger på døds gangene i 1996.

Formålet med bogen er i tematiseret form at “give stemme til de tretusind mænd og kvinder på døds gangene i Amerika, gennem de breve de har skrevet til folk udenfor” (p. xvii). og at kaste lys på dødsstraffen og behandlingen af dødsdømte i det land, der ophæver sig til at være den civilserede verdens vogter af menneskerettighederne verden over.

De personlige breve indeholder beretninger om livet på døds gangene: Om hverdagen, rutinerne, relationerne fangerne imellem, aflivningerne af medfanger, længslerne, angsten, raseriet, førtvivlelsen, håbet, hadet og vanviddet.

Brevvekslingen er ikke skrevet med henblik på f.eks. at forandre retstilstanden generelt eller påvirke den enkeltes sag. De er end ikke skrevet m.h.p. dokumentation eller nærværende offentliggørelse. Der er med andre ord tale om almindelig mellemmenneskelig kontakt og udveksling - under højst ualmindelige betingelser. Brevene har derfor ofte karakter af meget personlige vidnesbyrd, personlige og tiltider private beretninger fra de dødsdømte til lyttende og engagerede mennesker udenfor. Bl.a. derfor er det en besværlig og bevægende bog at læse.

Men det, der gør bogen næsten ubærlig at have med at gøre, er, at man som læser kommer modbydelig tæt på de dødsdømtes liv, tanker og følelser. Dette selvsagt hvis man lader teksten snige sig ind under huden. Det er ganske enkelt en svært ubehagelig bog at læse - MEN - samtidigt, ligesom *Dead man Walking* (af nævnte sister Helen Prejean) og andre arbejder om dødsstraffen, helt nødvendigt. Ubehaget og den affødte indignation er nemlig et nødvendigt udgangspunkt for den kritik og pres der til stadighed skal rettes mod USA og andre lande, der håndhæver deres ret til at “myrde i retfærdighedens navn”, som en af fangerne udtrykker det.

“De dødsdømte får deres dato en måned før. 15 dage før overflyttes de til en celle 30 fod fra den elektriske stol. Den sidste dag kommer døds patruljen ind og sidder i din celle, hvor de overvåger hver eneste af dine bevægelser. Ved 12-tiden får du dit sidste måltid. Kl. 22.30 bliver du barberet på hoved og ben, får et brusebad og henrettelses påklædningen på, bliver ført til den endelige celle, hvor der intet andet er end et toilet. Kl. 22.55

henter dødspatroljen dig og eskorterer dig til stolen, hvor du fastspændes. Mave- og brystremmene spændes først, derefter ... Hvis alt fungerer... er du død kl. 23.03. Hvis der derimod er forsinkelser, kan man risikere at sidde der til midnat..." (Beskrivelse fra et fængsel hvor aflivningsmetoden er den elektriske stol, p. 180 og 181)

Mange dødsdømte har ventet på afviklingen af dommen i 10, 15 eller 20 år. Mange har gennemgået ovenstående eller en lignende proces op til flere gange, har sagt farvel til familien, fået det sidste måltid og har måske til og med været ført til henrettelsesrummet, for derefter i sidste øjeblik at blive "taget af maskinen".

Regimerne for de dødsdømte og de i detaljer fastlagte og videnskabeliggjorte procedurer leder uvægerligt tanker hen på forskellige definitioner af tortur, og minder om den uskyldige, men barske sangleg: "Første gang så lar vi ham gå, anden gang så ligeså. Men tredje gang...."

Bogen indeholder foruden de tematiserede beretninger også en række faktuelle oplysninger af generel sociologisk og kriminologisk interesse bl.a. om de strafprocesuelle forhold i USA, om procedurer frem til de forskellige former for likvidering, om den fangebefolkning, der fylder dødsgangene, om fangernes copingstrategier og reaktioner og om retssikkerhedsproblemer.

Ida Koch

Frederiksberg Ungdomsrådgivning

John Hagan & Bill McCarthy: Mean Streets. Youth Crime and Homelessness. Cambridge University Press, Cambridge 1998 [1997]. 299 s. Udarbejdet i samarbejde med Patricia Parker og Jo-Ann Climenhage.

Undersøgelsen omhandler unge hjemløse (ca. 15-24 år) i Toronto og Vancouver, og deres kriminelle handlinger. Det er Hagan & McCarthys (H&Ms) overordnede mål "to bring into theoretical view the ways in which the background and developmental experiences of homeless youth and the foreground conditions of urban street life influence involvement in crime" (pp. 1-2). Dette gøres ved at kombinere hidtil ukombinerede tilgange til kriminologiske studier, inddrage viden fra sociologien og socialpsykologien, samt anvende både kvantitative og kvalitative data.

H&Ms ambition er endvidere at identificere kausale relationer mellem de unge hjemløses baggrunds- og forgrundsmiljø (deres fortid og nuværende liv), dog med et åbent øje for forskellighed og foranderlighed. Forfatterne har altså overordnet set valgt en 'både-og-strategi' i forhold til de tilgange, de beskriver som gængse; de specialiserede 'enten-eller-strategier'.

Et af undersøgelsens væsentlige bidrag er begrebet 'kriminell kapital', og det samtidige fokus på de unge hjemløses opvækstvilkår, livsløb og nutid. Denne tilgang udgør et kvalificeret alternativ til måske især danske socialforskeres brug og forståelse af social arv som determinerende for livsløbet.

Undersøgelingsgruppen adskiller sig fra gadebander og andre unge, der opholder sig på gaden, ved ikke at have en fast adresse. De unge hjemløse, eller 'street youth', indbefatter således kun unge, der bor på gaden, på herberger (shelters and hostels), eller midlertidigt hos slægtninge eller venner, efter at være løbet hjemmefra eller være blevet smidt ud af deres hjem (p. 1, n. 2).

Undersøgelsen er baseret på et meget omfattende survey- og interviewmateriale med hjemløse og hjemmeboende unge. Den er foretaget af to omgange. Den første undersøgelse, der blev udført i Toronto i 1987-1988, består af en spørgeskema- og selvrapporteringsundersøgelse med ca. 400 unge hjemløse, og en selvrapporteringsundersøgelse med en tilsvarende aldersgruppe på tre forskellige 'High Schools' i byen. Denne undersøgelse havde primært til formål at belyse forskelle og ligheder mellem de to grupper med hensyn til kriminelle handlinger og social baggrund.

Den anden undersøgelse, der blev udført i Toronto og Vancouver i 1992, indeholdt tre faser: Strukturerede interviews og efterfølgende selvrapporteringsundersøgelse med ca. 330 unge hjemløse i de to byer; et opfølgende struktureret interview omkring tre uger senere (med 78% af de 330); samt en gentagelse af dette strukturerede interview og et semi-struktureret interview efter endnu to uger (53% af de 330). I denne undersøgelse fokuseres der altså på de unge hjemløse alene. Til forskel fra den første undersøgelse indbefatter denne en sammenligning af unge hjemløse i to byer med meget forskellige sociale ydelser og initiativer i forhold til gruppen samt en forskellig nedre aldersgrænse for, hvornår man er berettiget til hjælp (hvh. 16 år i Toronto og 19 i Vancouver). Hvor Toronto tilbyder en bredere vifte af tilbud til gruppen, fx overnatningsmuligheder, mad og rådgivning, er der stort set ingen hjælp at hente for de unge hjemløse under 19 år i Vancouver. De to byer har endvidere en forskellig tilgang til bekæmpelse af kriminalitet: der slås hurtigere og hårdere ned i Vancouver.

Endelig fokuseres der ikke kun på sociogenetiske forklaringer på kriminalitet, men også ontogenetiske.

I det følgende afsnit vil jeg kort referere enkelte af de mange interessante empiriske observationer, der fremstilles i bogen, for derefter at vende opmærksomheden mod begreberne social og kriminel kapital. Jeg vil afslutningsvis kommentere H&Ms brug af kvalitative data.

De unges liv på gaden er præget af daglig søgen efter mad, husly, indkomst og samvær. Brugen af narkotiske stoffer er udbredt – ligesom deltagelse i andre kriminelle handlinger, fx tyveri, prostitution og slag af narkotika. Livet på gaden er råt og de unge selv udsættes også selv for vold og tyveri og i nogle tilfælde seksuelle overgreb og voldtægt. De lever ofte i flukturerende grupper (street families), hvor de ind imellem kan hente støtte og omsorg. Og det er også her – og i deres almindelige færden på gaden – at de opsamler viden og erfaringer til at begå kriminelle handlinger (se nedenfor).

Kriminalitetens omfang er, som forfatterne forventede, mere omfattende i Vancouver end Toronto. De manglende sociale initiativer sætter sig med andre ord tydeligt igennem i analysen.

En af undersøgelsens væsentligste observationer er, at kriminalitet ikke kun er udbredt blandt de unge hjemløse, men at også andre unge, der opholder sig, men ikke bor på gaden, bliver involveret i den. Dette gælder altså både for unge, der tidligere været involveret i kriminalitet, og de der ikke har tidligere erfaringer. De unges sociale baggrund er altså ikke af betydning for, hvorvidt de bryder loven eller ej. De, der har tidligere erfaringer eller kriminelle familiemedlemmer, involveres dog typisk i mere omfattende kriminalitet.

Kriminalitet er både en nødvendighed og en selvfølgelig del af miljøet. Det er noget alle gør og derfor accepteret.

Det skal afslutningsvis tilføjes, at de unge 'vælger' forskellige former for kriminelle

handlinger. For nogle er salg af narkotika udelukket, mens andre ikke vil prostituere sig. Langt de fleste er dog involveret i flere former for kriminalitet.

Efterhånden som undersøgelsen er skredet frem, er H&M blevet stadig mere opmærksomme på betydningen af social kapital gennem opvæksten og i nutiden. Det vil sige de sociale sammenhænge, den enkelte har indgået i, og de positive og negative ressourcer (fx viden om forskellige uddannelsesmiljøer, personlige kontakter eller erfaring med anvendelse af vold som løsning på uoverensstemmelser), ikke kun under opvæksten, men også på gaden.

Begrebet afløser, stort set ukommenteret, forfatterens fokus på social klasse i den første del af undersøgelsen. De fokuserer således mere på det relationelle og kontekstuelle end forældrenes formelle sociale status i anden del. Denne drejning er en gevinst for undersøgelsen, da H&M får indarbejdet begreber, der gør det muligt at analysere det kontekstuelle og relationelles betydning i nutiden. Derudover bliver begrebet social klasse brugt i en noget vag og uigennemskuelig betydning. Begrebet bruges om grupper og baseres på forældrenes formelle tilknytning til arbejdsmarkedet. Derudover sammenkobles det med 'klassebetingelser', et begreb der sammenlignes med begrebet 'livsverden', og anvendes fx om livsbetingelserne på gaden. Men er de hjemløse en klasse, eller kan de blot siges at have relativt ens levevilkår? Dette er fx uklart.

Tilgangen er et delvist opgør med den mere udbredte opfattelse i livsløbsanalyser inden for det sociale område (herhjemme fx forskning i social arv). Samtidig med, at forfatterne inddrager sociale faktorer, som forældrenes arbejdsmarkedstilknnytning og kriminelle handlinger, og individuelle socialpsykologiske forhold, inddrager de også de potentielle positive og negative forandringsmuligheder, der ligger i at være en del af de unges nuværende miljø, hjemløsemiljøet. Tilgangen er således også et delvist opgør med nogle af de, i forfatterens terminologi, traditionelle måder at tænke kriminalitetens årsager på, fx at det er en psykologisk brist, eller en tilfældig eller kortsigtet, egennyttig handling.

Begrebet kriminel kapital er udviklet med udgangspunkt i Edwin Sutherlands indlærings teori, Mark Granovetters begreb om social forankring (social embeddedness), og James Colemans social kapital. Ved kriminel kapital forstås følgelig kontakt til kriminelle miljøer, viden om kriminelle aktiviteter og deres udførsel, og i forlængelse heraf skærpet opmærksomhed om hvor og hvornår kriminelle aktiviteter kan udføres, samt en opfattelse i ens omgangskreds af, at det er 'i orden' eller 'almindeligt' at udføre sådanne aktiviteter. Denne kapital er opnået via deltagelse i miljøet, mere eller mindre direkte oplæring, og observationer. Den tilegnes både bevidst og upåagtet. Den er en del af det, hverdagslivsforskere ville betegne som 'selvfølgeligheder', det ureflekterede normale.

Det er som nævnt ikke alle de interviewede der har deltaget i kriminelle handlinger før de blev hjemløse, men situationen som hjemløs har nødvendiggjort det. Muligheden for tilegnelsen af de nødvendige færdigheder, men i nogle tilfælde også et socialt pres fra partneren eller omgangskredsen, har samtidig været til stede.

Det miljø, den enkelte indgår i, kan både have negative og positive konsekvenser. Mens hjemløsemiljøet giver mulighed for og påtvinger kriminelle handlinger for at overleve, giver arbejde og uddannelse mulighed for et brud med hjemløsemiljøet.

Mange af, men altså ikke alle, de interviewede giver udtryk for, at de gerne vil have et arbejde eller en uddannelse for derved, ligger det implicit, at kunne leve et mere normalt liv. Undersøgelsen viser da også, at dette er en af de bedste måder, at forlade hjemløsemiljøet på.

Det vækker til forundring, at H&M ikke inddrager den sociale kapital, de hjemløse har akkumuleret gennem livsløbet, i deres gennemgang af de unges ønsker og muligheder for at få arbejde – og fastholde det. Forfatterne fokuserer alene på det nye miljøes betydning i forhold til at bryde med hjemløsemiljøet og etablere et mere almindeligt liv.

Undersøgelingsgruppen består som nævnt for størstedelens vedkommende af unge fra socialt belastede familier, men nogle af dem kommer også fra mellemlagsfamilier. Disse børn har haft adgang til en del positive sociale ressourcer, fx viden om uddannelsessystemet og positive sociale netværk, men er fx blevet smidt ud på grund af stofmisbrug eller slagsmål med forældrene, eller er løbet hjemmefra fx på grund af voldelige eller seksuelle overgreb fra forældrene eller andre nære slægtninges side. Deres opvækst har altså både være præget af positive og meget negative oplevelser. Den kapital, disse unge trods alt bringer med sig, kan dog måske, er min indvending og tese, give dem et bedre udgangspunkt for at komme i arbejde eller under uddannelse end dem, der næsten udelukkende har haft negative oplevelser gennem opvæksten. Skulle det omvendte være tilfældet, ville dette også være en interessant konklusion. Sidstnævnte ville endvidere underbygge H&Ms tese om, at de sociale relationer, den enkelte indgår i, kan give mulighed for markante vendepunkter i livsløbet. Under alle omstændigheder er det et forhold der burde analyseres med udgangspunkt i den samme teoretiske indsigt, som de øvrige kapitler.

Mean Streets er som nævnt et ambitiøst stykke forskningsarbejde, hvilket ikke kun ses af anvendelsen af teori og empiri fra andre undersøgelser, men også indsamlingen af data. Undersøgelsen er både baseret på kvantitative og kvalitative data – dog med en forklæthed for førstnævnte.

Bogen indeholder mange interviewsekvenser. Disse har dog primært til formål at give læseren et indtryk af, hvordan de unge selv fremstiller deres livsløb mv. Interviewene bruges med andre ord ikke eksplicit i analysen. Mens de kvantitative analyser beskrives med omhyggelige, og indimellem nødvendigt omstændelige, fremstillinger af de forskellige kørsler, fordele og ulemper ved netop disse kombinationer af variabler osv., nævnes det intetsteds, hvorfor det fx kun er 200 af de ca. 330 interviews fra den anden del af undersøgelsen, der anvendes i fremstillingen, eller hvordan interviewsekvenserne er udvalgt. De eventuelle konsekvenser af, at nogle af interviewsekvenserne går igen, og nogle af informanterne tydeligvis er 'gode informanter' og derfor kommer en del til orde (fx informanterne 'Sheneika' og 'Jordy'), kommenteres heller ikke.

Fremstillingsformen for den kvantitative og den kvalitative analyse kommer derved til at stå i skarp kontrast til hinanden. Og selvom H&M ikke direkte gør opmærksom på denne vægtning, er man ikke i tvivl om deres indirekte valorisering. De lægger sig således tæt op af den dominerende canadiske kriminologiske forskning som de netop søger at supplere.

Bogen er, på trods af ovenstående kritik, en både interessant, ambitiøs og velskrevet bog, der kan anbefales for kriminologer såvel som sociologer med interesse for samspillet mellem socialt ophav, individuelle psykologiske forhold, hjemløshed og kriminelle aktiviteter, unge hjemløse og andre grupper af unge, der opholder sig på gaden; og den kan anbefales til dem, der overvejer og forsøger at finde løsninger på problemer ved at udføre kvantitative undersøgelser af en så flygtig gruppe som Toronto og Vancouvers unge hjemløse.

Det skal afslutningsvis nævnes, at forfatterne i 1998 er blevet tildelt 'The C. Wright

Mills Award' fra The Society for the Study of Social Problems, og 'The Michael J. Hindelang Award' fra The American Society of Criminology for bogen.

Catharina Juul Kristensen
Roskilde Universitetscenter

Annalise Kongstad, Britta Kyvsgaard og Anette Storgaard. (red.): Kvinder på randen. Aarhus Universitetsforlag, 1998.

Kvinder på randen er en antologi tilegnet Beth Grothe Nielsen på 60-årsdagen den 6. november 1998. Bidragsyterne er kvinner som gjennom årene har vært i kontakt med Nielsen i ulike faglige sammenhenger. Nielsens bakgrunn i både strafferett og kriminologi har bidratt til en antologi som består av svært ulike bidrag, men som samtidig har det til felles at de handler om nettopp Kvinner på randen. Med andre ord er tittelen ikke bare poetisk og inntagende, men også treffende, både for bokens innhold og Nielsens egen hovedfokus for sitt vitenskapelig arbeid. Kvinder på randen er samtidig et utradisjonelt festskrift. Tilegnet en kvinne, om kvinner og av kvinner.

Antologien er delt i 3: Kvinner som emne i teori og litteratur, kvinner som gjerningspersoner og ofre, og kvinner som rettssubjekt. Jeg har valgt å presentere kun noen få smakebiter av de i alt 13 bidragene. Disse håper jeg vil lokke leserne til å gjøre seg kjent med resten. Det er en mangfoldig og interessant bok som bør leses av både studenter og forskere som ønsker å lære mer om, eller oppdatere seg på kjønns betydning i de fenomener som studeres i kriminologi og strafferett. Jeg savner imidlertid en bredere presentasjon av Nielsens forfatterskap, på vegne av de som ikke har arbeidet direkte med de temaer hun har. Hun presenteres i forordet, men man kunne også kostet på seg en mer omfattende faglig presentasjon.

Margaretha Järvinen har bidratt med en uhyre interessant artikkel: "Att konstruera och dekonstruera sociala problem". Hun presenterer i denne artikkelen et interaksjonistisk og et dekonstruktivistisk perspektiv på studier av marginaliserte grupper. Det er sjelden man får anledning til å følge en forsker som med kritisk blick ser tilbake på egen virksomhet, og viser frem og drøfter sin egen teoriutviklingsprosess. Det har blitt en lærerik artikkel, både om konstruktivisme og dekonstruktivisme, men også om vitenskapelig utvikling og fornying. Järvinens analyse av "moralsk panikk"-perspektivet var svært klargjørende for undertegnede egne problemer med (mis)bruket av dette perspektivet i kriminologien. Hun skriver at gjennom å postulere at det finnes en diskrepans mellom de sosiale reaksjonene på et fenomen ("panikken") og fenomenets egentlige størrelse og alvorlighetsgrad, har forskerne fjernet seg fra det interaksjonistiske hovedsporet, som er fokus på definisjoner, reaksjoner og kontroll, og over i et objektivistisk spor (s. 29). Dette er en treffende kritikk av flere studier som gir inntrykk av å ha et interaksjonistisk perspektiv.

Som en motsats til en slik forståelse, viser Järvinen hvordan den postmoderne dekonstruktivismen i stedet setter perspektiv opp mot perspektiv, uten å postulere at den ene forståelsen av et sosialt problem er mer "virkelig" enn den andre. Denne forskjellen mellom de to perspektivene anvender Järvinen så blant annet på sin egen prostitusjonsforskning, og viser hvordan hun, som andre konstruktivister, har tatt som implisitt utgangspunkt at de prostituertes perspektiv er det "virkelige"/"sanne", mens andres perspektiver virkelighetstestes opp mot prostituertes erfaringer. Hennes selvkritiske spørsmål i

ettertid blir: Har de prostituerte monopol på sannheten om fenomenet prostitusjon? Dette er en utfordring til hele det konstruktivistiske prosjekt: Hvordan kan vi vite og bestemme at den ene forståelsen (og da helst forståelsen hos de avvikende, undertrykte, bortdefinerte) av et sosialt problem er nærmere "sannheten" enn f.eks. myndighetenes makt/kunnskapsdiskurser eller massemedias problembeskrivelser? Er det da ikke mer fruktbart med en dekonstruktivistisk tilnærming? Denne artikkelen er meget lesverdig, åpen, problematiserende og avklarende. Den er den første i antologien, og kan med fordel leses først, da den kaster lys over perspektivene de andre forfatterne anvender i sine studier.

Den danner et spennende utgangspunkt for å lese Annika Snares artikkel om kvinner som dreper, hvor historiske konstruksjoner av kvinner som dreper presenteres, og der Snare hever seg over stereotypene: sort-hvitt, ond-god, og beskriver og analyserer diskursen heller enn å argumentere for én av de stereotype forenklinger. Som hun skriver avslutningsvis: Rollene som aggressiv gjerningskvinne og passivt offer er ombyttelige – og ikke nødvendigvis uforenelige (s. 53).

Samme type konklusjon kommer Elisiv Bakketeig og Ragnhild Hennum frem til i artikkelen om mødre til barn utsatt for incest. Også denne gruppen kvinner har vært utsatt for typologiseringer: De beskyttende mødrene, de maktesløse mødre og de medskyldige mødre. De konkluderer med at deres egen undersøkelse gir et mer flertydig bilde av mor enn det typologien åpner for, og at bruk av slike typologier gir for snevret rammer for forståelsen av mødrenes situasjon i incestsaker.

Kjersti Ericsson gir i sin artikkel en beskrivelse og analyse av kontrollapparatets seksualiserte tolkning av "umulige jenter" på 50-tallet, belyst ved en undersøkelse av Bjerketun vernekoled for piker. Ericsson viser hvordan datidens sosiale briller definerte den kvinnelige seksualiteten som noe som skulle kontrolleres og reguleres. I en slik sammenheng fikk barnevernet en funksjon som seksuelt samfunnsvern. Etter denne tid har man fått andre perspektiver på "umulige jenter", selv om Ericsson spør seg om ikke vi finner mange likhetstrekk mellom dagens og gårdsdagens syn på disse jentene. Som hun skriver: "Kanskje er det slik, ihvertfall når det gjelder tenåringer, at perspektivskiftet først og fremst kommer til uttrykk på det abstrakte planet, mens den konkrete bæreren av den problematiske seksualiteten fortsatt er jente" (s. 94).

Britta Kyvsgaards artikkel om kvinners kriminelle karriere tilfører ny empiri og teori i kunnskapsoppbyggingen omkring kvinners kriminalitet. Særlig hennes teori-gjennomgang, der hun anvender eldre og nyere teorier i forhold til kjønnsforskjellen på kriminalitetsområdet, er en fin gjennomgang av muligheter og begrensninger ved å bruke generelle teorier om kriminalitet til å forklare hvorfor kvinner begår kriminalitet, og også hvorfor de ikke begår like mye kriminalitet som menn.

Liv Finstad viser i sin artikkel at forestillinger om "det egentlige politiarbeidet" er forskjellig for kvinner og menn, noe hun kaller et kjønned arbeidsbegrep. Ut fra dette trekker hun flere interessante konklusjoner. F.eks.: Når kvinner velger seg selv vekk fra enkelte avdelinger eller politioppgaver, er det ikke nødvendigvis kvinnene som bør forandre seg. Utfordringen blir å tematisere hva det betyr i praksis at politikvinner og politimenn har forskjellig syn på politiarbeidets mening og hensikt. Dette er en interessant fornyelse av analyser rundt "kjønn i politiet", som stort sett har vært ensbetydende med "kvinner i politiet". Finstad viser med sitt kjønnede arbeidsbegrep at kjønn er noe mer enn et spørsmål om kvinner i politiet. Som hun skriver: "Kjønn kommer til syne som en betydnings-

full og strukturerende kategori som er relevant for alle sider ved politiets virksomhet" (s. 198).

Helt til sist vil jeg fremheve Anette Storgaards artikkel "To samtaler på randen". Artikkel er en nærmest ukommentert gjengivelse av to samtaler med to kvinnelige innsatte i Ringe Statsfængsel, eller som Storgaard skriver: "en beskrivelse av livet sett fra randen en dag i sommeren 1998" (s. 149). Disse historiene skaper en kontrast til de mer abstrakte analysene og minner oss om at det er konkrete personer og skjebner det til syvende og sist handler om.

Heidi Mork Lomell

Institutt for menneskerettigheter, Universitetet i Oslo

Jerome Miller: Last one over the Wall - the Massachusetts Experiment in closing Reform Schools. Ohio State University Press, 1998.

Der er nok ingen, der beskæftiger sig med fængsler og andre totale institutioner, der ikke har hørt om hvorledes man i Massachusetts i begyndelsen af 1970'erne afskaffede alle institutioner, hvor unge og børn, der havde begået kriminalitet, var anbragt. Den, der var ansvarlig for lukningen, var Jerome G. Miller, the Commissioner for the Department of Youth Services. Nogle betragtede ham som den store reformator, ham der gjorde det, andre kun talte om; andre kaldte ham anarkist. Under alle omstændigheder blev han efter denne uhørt radikale ændring tvunget bort fra sin stilling på grund af personalets reaktioner og politisk modstand. Der blev nedsat en undersøgelseskommission, der skulle udrede hvad det var, han havde lavet, og om der var sket brud på administrative, navnlig budgetmæssige, forskrifter. Ud over denne kommissionsrapport kom der en stribe forskningsrapporter, herunder en halv snes publikationer fra det forskningsprojekt, Harvard's Center for Criminal Justice stod for.

I 1991 udgav Miller bogen "Last one over the Wall". Det er en form for memoirer, centreret omkring tiden i Massachusetts. Bogen er udkommet i en ny udgave i 1998, der giver Miller mulighed for at knytte kommentarer til den senere udvikling på området - nogle meget pessimistiske kommentarer.

Men først nogle få biografiske data:

Miller er født i 1931. Han blev færdig uddannet som socialrådgiver i 1957 og arbejdede derefter på forskellige psykiatriske klinikker indenfor det amerikanske luftvåben indtil 1967. Han havde under militærkontrakten lejlighed til et universitetsophold, hvor han fik sin doktorgrad. I 1967 valgte han - fremfor en forfremmelse i det militære system - at acceptere en stilling som assisterende professor på Ohio State University, hvor han underviste i adfærd og lovovertrædelse. Han stod samtidig i spidsen for et program, der skaffede et par hundrede ikke-studerende fra fattige kvarterer adgang til universitetet. Det var et liv, der passede ham godt, og han stod for at få et fuldt professorat, da muligheden for at blive chef i Massachusetts opstod.

Her var der i kølvandet på nogle skandaler i det hidtidige Youth Service Board blevet gennemført ny lovgivning, og den hidtidige direktør var blevet tvunget til at trække sig tilbage.

Desværre indeholder Millers bog ingen oplysninger om, hvilke ændringer der skete med den nye lov. Alt hvad der siges er, at den nye lovgivning faktisk ikke lagde op til

ændringer, som ikke også kunne være gennemført på det hidtidige lovgrundlag. "Reform is always more a matter of will than of legislation". Det nye departement var bemandet med de samme ansatte, som havde været i den hidtidige organisation, og selv om den nye lovgivning var gennemført med overvældende flertal, var den politiske vilje til mere gennemgribende reformer halvhjertet. Det tog guvernøren mere end et år at få bevillingen til Millers løn igennem Massachusetts politiske forsamling.

I Massachusetts dømmes kriminelle under 17 år normalt til arbejde under ungdomsforsorgen. Den mulighed, der eksisterede, for at anbringe unge kriminelle på "voksne" institutioner blev i denne stat kun brugt i meget begrænset omfang. Hvor andre stater årligt benyttede muligheden i flere hundrede tilfælde, drejede det sig i Massachusetts kun om godt en snes.

Ved Millers tiltræden var omkring 2.000 dømt til ungdomsforsorg. Kun en mindre del var dømt for vold. Af det samlede antal havde "kun" 15-20 begået mord eller manddrab, svarende til 5-6 nye sager om året. I klientellet var der en stærk overrepræsentation af sorte og spansktalende. Misbrug af alkohol og alle former for narkotika var udbredt. De fleste var født af teenage forældre og næsten halvdelen havde allerede selv børn. De havde ofte været undergivet børneforsorg inden de nu på grund af kriminalitet kom under ungdomsforsorgens vinger.

I et afsnit gennemgår Miller én for én de institutioner, han overtog. Med hele det officielle undertrykkelsesapparat, der bl.a. legitimerede at unge blev anbragt i isolationscelle kun iført underbukser. Hverdagen var yderst brutal. Trods dette havde man en opfattelse af at være en foregangsstat med hensyn til behandlingen af unge afvigere. Den ene af de reformskoler, Miller overtog - Lyman - var den første af den slags institutioner i USA. Den var fra 1846, og var blevet efterlignet over hele nationen. Den havde senere været gennem udviklingen fra straf til undervisning, til militær disciplin, til arbejdsstræning, til rehabiliteringsprogrammer og tilbage igen. Institutionslederen og hans stedfortræder var her stadigvæk optaget af at indføre nye programmer. Andre institutioner var faldet tilbage på blot at få dagligdagen til at glide, og udadtil at opretholde skæret af at løse en samfundsopgave med at reformere disse unge. Opskriften var: 1) sørge for at personalet er tilfreds, 2) overholde budgetterne og 3) undgå episoder (flugt, selvmord, opstand, eller groft magtmisbrug, der kan komme til offentlighedens kendskab).

Miller overtog, som han siger, det værst tænkelige system: straf der fremtræder som behandling - punishment labeled as treatment. Hans opgave var at reformere systemet, så det levede op til en målsætning om at støtte og hjælpe de unge til en fremtidig plads indenfor samfundets rammer. Han troede ikke på, at man kunne opnå dette ved disciplinering og undertrykkelse. Reformerne skulle bygge på individuel behandling af hver enkelt af de unge. Der skulle etableres et personrelateret ansvar; man skulle trods de mange fælles baggrundstræk væk fra en stereotyp opfattelse af de unge som gruppe.

Han prøvede at indføre nye programmer: Individuel terapi, ledet gruppesamvær, klientgrupper med en positiv lederskikkelse, transaktionsanalyse, tutor-ordninger og meget andet. På alle områder bragte han de mest kendte eksperter ind udefra. Det var, som også de senere publicerede Harvard-rapporter viste, ikke uden effekt. Institutionerne kom gennem denne importmodel mere i forbindelse med samfundet udenfor, de unges selvopfattelse blev bedre, brutaliteten blev mindre, og den indbyrdes vold svandt bort.

Men Miller oplevede, at der alligevel altid var noget, der gik galt. Der opstod hele tiden episoder, hvor de unge var blevet slået; hvor han under besøg så at isolationsceller-

ne stadig var i brug; hvor institutionslederen og andre anførte synspunkter, der viste systemets indgroede konservatisme. Der kunne laves reformer, men den underliggende institutionssubstans ville ikke være til at ændre. "Reformers come and reformers go. State institutions carry on." Konflikter bremsede så at sige alle forsøg på at smidiggøre institutionsregimet gennem at placere unge ude i det almindelige samfund. Efter et par år på denne måde, kom Miller til den konklusion, at han kun kunne give den enkelte unge en chance for at komme tilbage til samfundet, hvis han fik lukket institutionerne og opbygget et alternativt system.

Miller har ikke høje tanker om de reformbestræbelser, jurister og fængselsadministratorer ellers har forsøgt sig med i den sidste menneskealder. Reformerne har været centreret om at udforme minimumsstandarder. Man har ville sikre, at lovbestemmelser og reglementer er juridisk godt formuleret og korrekt understøttede og efterlevet. Disse foranstaltninger er rettet imod at mindske magtmisbrug, men spærrer for udsigten til mere gennemgribende reformer. Domstolene kan som kontrolinstans moderere på fængselsregimer og mindske indespærringens brutalitet. Men samtidig har det juridiske apparat bevirket en understøttelse af troen på, at det institutionelle system kan opfylde sin mission som samfundets primære våben overfor lovovertrædere. Og, som Miller tilføjer, det kræver ikke, at en fængselsadministrator er højt begavet, for at han kan benytte en domstolsafgørelse, der fastslår, at en fængselsinstitution er af så lav standard, at den strider mod fundamentale forfatningsgarantier for menneskelig behandling, til at gennemtvinge større budgetter til mere personale og bedre bygninger.

Fremfor sædvanlige juridiske minimumsregler, der feks. sætter skematiske regler for anvendelsen af isolationscelle, fastsatte Miller en helt anden type begrænsning. Hans regel gik ud på, at den, der traf bestemmelse om isolation, skulle sidde i isolationscellen med den unge, indtil anbringelsen ophørte. Han fandt denne regel logisk i betragtning af, at den angivelige grund til anbringelse i isolationscelle var, at det blot var et middel, der var nødvendigt, indtil den unge havde hidset sig ned. Millers forskrift satte en effektiv stopper for anvendelsen af isolation.

I kølvandet på Millers reformbestræbelser voksede modstanden fra personalet. De ansatte ønskede tilbagevenden til strengere disciplin, obligatorisk hårklipping og særlige uniformer. Når der var undvigelser, støttede de en offentlig opfattelse af, at det nye regime betød en fare for almindelige lovlydige borgere. Politisk gav de udtryk for, at de ønskede Miller fjernet fra posten.

Modstanden blev naturligvis langt stærkere, da det i begyndelsen af 1971 blev klart, at Miller ville lukke institutioner og alene satse på forskellige former for forsorg i lokalsamfundet. Han ville skabe syv lokale forsorgsafdelinger og tolv ungdomspensioner. Men før han begyndte at flytte de unge ud af de lukkede institutioner, blev hver enkelt underkastet en omfattende vurdering, foretaget af en udefra kommende psykologisk rådgivningsgruppe. Konsulenternes konklusion var, at kun 20-30 af de unge skulle forblive i sikrede afdelinger.

Vanskelighederne med personalet, der ikke ønskede at blive forflyttet til tjeneste under nye vilkår, var store. Havde der været en mere professionaliseret og specialiseret personalegruppe - således om forholdene feks. var i Californien - ville personalets modstand efter Millers opfattelse have været umulig at overvinde. Deres ringe uddannelsesniveaue var en afgørende fordel, når systemet skulle reformeres mere radikalt.

Samtidig havde Miller store vanskeligheder med budgettet. Han kunne ikke på egen

hånd forflytte ansatte, og han kunne ikke få bemyndigelse til at gøre det. Det kunne derfor kun lade sig gøre at gennemføre den nødvendige oprustning af forsorgen i frihed gennem støtte fra den føderale regering i Washington (Federal Law Enforcement Assistance Administration).

Resultatet var det absurde, at institutionerne blev tømt for de unge, men at personalet mødte på arbejde dag efter dag, samtidig med at Miller for føderale midler ansatte "konsulenter" til at udføre arbejdet. Hele denne manøvre blev af den senere undersøgelseskomité beskrevet som værende i eklatant modstrid med de regler, der gjaldt vedrørende bevillinger, personale og offentlig forvaltning. Efter at manøveren var gennemført, opnåede Miller dog tilladelse fra statens administrations- og finansdepartement til at overføre de midler, der blev sparet på ansatte, der faldt for aldersgrænsen eller selv sagde op.

Den plan, Miller havde haft om at lave egne ungdomsdispensationer med forflyttet personale, blev således aldrig realiseret. Han udliciterede hele tjenesten ved at skrive kontrakt med et meget stort antal organisationer - ved slutningen af 1972 drejede det sig om ca. 175. Det var svært at holde opsyn med alle disse anbringelsessteder, men hvad man satte til i administrativ sikkerhed, vandt man efter hans mening i kreative muligheder. Recidivrisikoen var ikke det, der optog ham mest, når han valgte støtteforanstaltning for den enkelte unge. Resultatet kunne under alle omstændigheder vanskeligt blive dårligere end det, institutionerne havde opnået. Men det var naturligvis af hensyn til offentligheden og politikerne vigtigt, at der i hvert fald ikke skete nogen stigning i kriminaliteten som følge af institutionslukningerne. Man prøvede at finde det program, der netop passede den enkelte unge, men den unge fik besked på, at han altid kunne henvende sig, hvis han ønskede en ændring. Forskningen viste senere, at det var de unge, der selv havde fundet deres program, der havde mindst recidiv.

Miller brugte mange kræfter på at orientere offentligheden om, hvad der skete, hvad begrundelsen var, og hvad der skulle komme ud af det. Han tog imod indbydelser til at tale i alle mulige forsamlingssteder. Hans væsentligste støtte var - foruden enkelte ledere i hans egen organisation - *the League of Women Voters*, *the Massachusetts Committee on Children and Youth*, og *the Massachusetts Council on Crime and Correction*.

Den omstændighed, at statens reformskoler - med de kriminelle unge - var blevet lukket, havde den konsekvens, at de amtslige børne- og ungdomstræningsskoler også måtte lukke. Det føltes ude af proportion at anbringe ikke-kriminelle børn og unge, der ikke passerede deres skolegang, på lukkede institutioner, når man kunne finde alternativer til de kriminelle. Disse lukninger skaffede Miller nye fjender.

I det lange løb var den evige kamp mod systemet håbløs. Da en kommission, der havde undersøgt Millers rolle i forbindelse med lukningen af de amtslige træningsskoler, havde afgivet sin betænkning, besluttede lovgiverne at nedsætte en ny kommission, der skulle analysere hele virksomheden i Millers departement. På dette tidspunkt indså Miller, at hans tid var omme, og han accepterede et tilbud om at blive rådgiver for den nyligt valgte guvernør i Illinois. Og selv om der om allerede nævnt i undersøgelseskomitéens rapport kom stærk kritik af Millers måde at gennemføre reformen på, kom der ingen forslag om at genåbne de lukkede institutioner.

De senere offentliggjorte forskningsresultater viste, at recidivet gik ned, efterhånden som ungdomsforsorgen kom tættere på at opfylde reformens mål: Et væld af forskellige lokale tilbud, der gav den enkelte unge oplevelse af normal skolegang, arbejde og familiestruktur.

Reformen lever da også endnu, snart 30 år efter den blev sat i værk. Men den er under pres. Der er til stadighed politikere og medier, der efterlyser institutionernes genindførelse for at bekæmpe ungdomskriminaliteten. Dommere beklager, at de ikke har nogen steder at anbringe lovovertræderne. I alternative institutioner har man set genindførelsen af isolationsrum - "for at sætte grænser". Tendensen har været at foretrække faste kontrakter med enkelte større udbydere af programmer frem for Millers store antal mindre organisationer. Det er lettere at kontrollere de få store, men ordningen skaber færre muligheder og frem for alt vil disse store serviceudbydere få en dominerende forretningsmæssig egeninteresse i at blive i markedet.

Det harmonerer ikke med Millers grundtanke om, at der til så at sige alle lovovertrædere - hvis man gør sig tilstrækkelig umage, og har de midler, der ellers ville gå til institutionerne - kan findes en for samfundet bedre løsning end indespærringen i en lukket institution.

Jeg har læst Millers bog opmærksomt. Det er ikke nogen let læselig bog, hvis det man søger er faktiske oplysninger om det meget omtalte Massachusetts eksperiment. Sådanne oplysninger skal man - i det omfang de overhovedet findes - selv sammenstykke af oplysninger mange steder i bogen.

Bogen er først og fremmest en beskrivelse af mulighederne for at drive udviklingsledelse en organisation, der har ansvaret for anbringelsen af unge kriminelle. Og at gøre det i USA, hvor politisk korrupsion og nepotisme efter denne fremstilling spiller en helt utrolig stor rolle. Bogen afslører Miller som et særdeles følelsesladet menneske, som reagerede på tværs af givne regler og begrænsninger, når han oplevede at fundamentale menneskelige hensyn blev tilsidesat. En så følelsesdomineret leder ville nok ikke overleve længe i nogen organisation, det være sig offentlig eller privat.

Men det er ikke ensbetydende med, at det ikke er en udbytterig bog at læse. Hvad jeg håber er fremgået af de oplysninger, jeg har sammenstykket ovenfor.

Og en række af hans erfaringer er ikke specielt, præget af det amerikanske miljø, men har generel betydning. Det gælder naturligvis hele hovedspørgsmålet om placering i lokalsamfundet i stedet for anvendelse af totale institutioner. Det gælder også betragtningen om de særlige vanskeligheder ved mere dybtgående ændringer af institutioner, hvis personale er fagligt uddannet og specialiseret. Og det gælder synspunktet om den fare, der ligger i de juridisk prægede reformer i form af minimumsstandarder, der har været dominerende i de senere år.

Ikke mindst det sidste har aktuel interesse i Danmark, hvor man står overfor gennemførelse af en ny fængselslov der netop bygger på retslige minimumsstandarder. Her ville det være nyttigt, hvis politikerne blev bekendt med Jerry Millers modforestillinger. Til orientering findes de s. 83-84. Også afsnittet om værdier, normer og roller s.88-90 vil være gavnlige læsning.

Hans Henrik Brydesholt
Østre Landsret

Jill Mehlbye and Lode Walgrave (eds.): Confronting Youth in Europe. Juvenile Crime and Juvenile Justice. Copenhagen. AKF forlag, 1998, 458s.

Ibland kan man som forskare få oppfattningen att ungdomsbrottslighet betraktas som ett

nytt, kulturspecifikt fenomen och något som varje enskilt land måste uppfinna sina egna lösningar för eller emot. Sällan tycks kunskaper och erfarenheter från andra länder tas tillvara eller betraktas som relevanta för det egna landets ungdomsproblem. Nu har vi äntligen fått en kunskapssammanställning som kan innebära en kil in i sådana föreställningar.

Jill Mehlbye och Lode Walgrave har redigerat en antologi som redogör för hur olika europeiska länder har organiserat åtgärder mot ungdomsbrottslighet. Vi får ingående redogörelser för prevention, interventionssystem, straffbarhetsålder och brottsfrekvens i Belgien, Frankrike, Italien, Tyskland, Holland, England och Wales, Skottland, Irland och Danmark. Förhoppningsvis kan den bidra till en ökad förståelse för de generella fenomen och strukturer som utmärker framväxten och organiseringen av de statsapparater som satts att hantera ungdomars lagöverträdelse. Det är en komplex verklighet som möter läsaren men också ambitiösa försök att överbrygga kulturella och terminologiska hinder för att kunna se de faktiska skillnader som ändå finns.

Varje kapitel har en enhetlig uppbyggnad som underlättar jämförelser mellan länderna. Med utgångspunkt i ett tänkt fall med en 15-årig lagöverträdare presenteras uppgifter för respektive land: grundläggande demografiska uppgifter, den historiska framväxten av det juridiska systemet, nuvarande formella juridiska system och åtgärds-system, brottsstatistik, preventiva satsningar och författarnas kritiska diskussion av trender och nuvarande utvecklingstendenser. Författarna är så vitt jag förstår mycket kvalificerade och väl bekanta med sitt ämne.

Boken är i högsta grad välkommen eftersom liknande kunskapssammanställningar i stort sett saknas (se dock t.ex. Friede Dünkels artikel i antologin "Juvenile Justice in Europe", redigerad av Tim Booth). Svårigheterna att ställa samman en sådan antologi måste vara nästan oöverstigliga och det arbete som ligger bakom kan vi bara ana. Redaktörerna medger också att de inte lyckats helt i sitt komparativa uppsåt, men resultatet är gott nog som det är.

Mängden problem som infinner sig när ungdomsbrottslighet ska diskuteras i internationellt perspektiv är nämligen mycket stora. Det finns begreppsliga problem, det finns skillnader mellan det officiellt sagda och den praktik som utövas, det finns gränslinjer mellan det juridiska, det sociala och det medicinska ansvaret som varje land utformat på olika sätt, det finns skillnader i vad som betraktas som ungdomar och vad som betraktas som brottsligt. Till detta kommer att saker som hålls åtskilda på ett inledande processuellt plan återigen kan komma att blandas samman när straff, behandling och uppfostran ska verkställas. Begrepp som tycks gemensamma över olika länder och kulturer visar sig i praktiken betyda skilda saker, och begrepp som tycks helt skilda döljer i verkligheten en likartad verklighet. Uppbyggnaden av nationell statistik följer inga internationella normer så alla jämförelser blir vanskliga och ofullständiga. Därför kan inga egentliga jämförelser göras när det gäller brottsutvecklingen i de olika länderna.

Att redaktörerna lyckats få samman en volym som i så många avseenden har en enhetlig utformning och ger så mycket jämförande kunskap är därför beundransvärt. Trots det kan förståelsen av denna komplexa problematik ökas om den kompletteras med läsning av framställningar som istället utgår från ett jämförande barnavårdsperspektiv som t.ex. antologin "Child care in the EC" av Matthew Colton och Walter Hellinckx (1993) och monografin "Children and residential care" av Nicola Madge (1994).

De flesta länder i den europeiska gemenskapen har särskilda procedurregler och

åtgärdssystem när det gäller ungdomsbrottslingar. Barn och unga betraktas i de flesta fall som mindre förmögna än vuxna att skilja rätt från fel. De betraktas också som lättare att påverka i positiv riktning än vuxna. Därför är målet för inspärning av barn för det mesta uppfostran, behandling och rehabilitering. Straffande åtgärder ersätts av insatser inom den sociala sektorn som är tänkta att uppfattas som mer humana åtgärdsalternativ.

Gränsen mellan det juridiska och det sociala systemet är emellertid långt ifrån skarp och klar. Mehlbye & Walgrave visar på de gemensamma svårigheter som varje europeiskt land ställs inför när de skapar åtgärdssystem som ska motsvara de motstridiga krav som ställs på staten. De måste kämpa med balansen mellan de sociala och rättsliga systemen på ett sådant sätt att barnens rättigheter tillgodoses och på samma gång säkerställa samhällets intressen av säkerhet och kontroll. Hur rätten att utöva tvång allokeras visar på vilken vikt de olika länderna lägger vid straffande respektive sociala eller uppfostrande åtgärder. I varje land finner vi skilda straffbarhetsåldrar och skilda balanser mellan domstolarnas och de sociala myndigheternas ansvarsområden. I vilken utsträckning praktiken skiljer sig från det officiellt sagda är svårare att komma åt.

Nyligen (1988) kom en jämförande studie av tvångsplaceringar av barn och unga i de nordiska länderna av Anne-Dorthe Hestbaeck: "Tvångsanbringelser i Norden. En komparativ beskrivelse av de nordiske landes lovgivning". Men trots att hon gör intressanta jämförelser mellan de olika ländernas lagstiftningar undrar läsaren hela tiden hur den praktiska verkligheten ser ut. Styrkan i denna antologi är att den diskuterar just dessa avvikelser mellan lagtext och praktik, eller snarare hur den faktiska tillämpningen och praxis ser ut.

I bokens inledande kapitel gör Mehlbye och Walgrave ett försök till sammanställning och översikt av antologin. De finner att alla de undersökta länderna styrs av en s.k. "welfare approach" där straffpåföljder i stort sett saknas eller anpassats till barn och ungas situation. En sådan social inriktning bygger på tanken att barn i mindre utsträckning än vuxna kan betraktas som skyldiga och ansvariga för sitt handlande. Det bygger också på föreställningen att unga lagöverträdare är lättare att påverka positivt genom sociala, psykologiska eller pedagogiska åtgärder. Men inom ramen för dessa antaganden finns trots det skillnader mellan länderna i den konkreta utformningen av åtgärderna. Dessa skillnader konkretiseras av författarna i en diskussion kring några särskilt intressanta skiljelinjer: frågor om vilka åldrar som ungdomssystemen avser, huruvida en särskild ungdomsdomstol existerar, om det finns särskilda procedurregler för unga och om straffpåföljder kan användas och i så fall vilka.

När det gäller straffbarhetsåldern (criminal responsibility) finns till synes mycket stora skillnader mellan länderna. I England är straffbarhetsåldern låga 10 år, i Skottland och Irland finns teoretiskt sett ännu lägre åldrar. Någon dominerande ålder finns emellertid inte utan i de flesta länder ligger den under 15 år. Under straffbarhetsåldern dominerar sociala åtgärder. Över 18 år är det strafflagstiftning som gäller i alla länderna. Däremellan finns ett brett spektrum av åtgärder som redaktörerna beskriver med begrepp som "sociala åtgärder med straffrättsliga undantag", "straffande åtgärder med sociala undantag" och - det som dominerar - en särskild ungdomsdomstol med särskilda processregler och påföljdsformer. Svårigheten att hitta entydiga sätt att möta ungdomskriminalitet speglar stora kulturella och sociala skillnader mellan länderna. Var går gränsen mellan barn och vuxen och när är man fullt ansvarig för sina handlingar?

I alla länder utom Skottland och Danmark finns särskilda ungdomsdomstolar. I vissa

länder tar dessa sig an även civila och sociala frågor, i andra länder finns en strikt uppdelning mellan ungdomsbrott och sociala frågor.

Belgien, Skottland och Danmark har ingen särskild strafflag för ungdomar. I dessa länder dominerar åtgärder som beskrivs i sociala termer. I Danmark döms ungdomar över 15 år visserligen i vanlig domstol men det finns så många särregler och särskilda åtgärder att författarna anser att landet skall förs till "social-gruppen" och det verkar ju riktigt. I nästan alla länder finns vad författarna kallar ett "dubbel-spår" som gör det möjligt att välja mellan straffande eller sociala åtgärder. Här tycks England, Wales och Irland lägga sig längst åt det straffande hållet.

I alla länder finns också en skala av åtgärder att tillgripa för ungdomsbrottslingar innan vanlig strafflagstiftning tar över i 18 års ålder. Från varning och övervakning kombineras med olika villkor till fosterhem och slutligen institutionsplacering. I den senare typen av åtgärder skiljs den unge från samhället men åtgärderna benämns oftast inte straff utan uppfostran eller något liknande. Beteckningarna på dessa anstalter är rik och varierande: approved schools, correctional institutions, closed socio-pedagogic institutions o.s.v. Institutionernas marginalställning mellan straff, pedagogik eller behandling är överallt märkbar och författarna betonar vikten av tidsgränser för sådant frihetsberövande:

Everywhere the measure is meant to be a compromise between a safety measure on behalf of the community; a punishment with regard to the delinquent and an educative objective. Because of the serious deprivation of liberty, the time-limit of this measure is well indicated (s. 33).

Men så är inte alltid fallet. åtminstone inte i Sverige där placeringen i och med sin officiellt sociala och behandlande inriktning blir en i princip tidsobegränsad företeelse.

Kanske saknar jag främst att inte de övriga nordiska länderna finns med i jämförelsen. En sådan jämförelse vore spännande eftersom Norge, Sverige och Danmark inledde en likartad utveckling vid förra sekelskiftet med särskild barnavårdslagstiftning och likartad organisering av en offentlig barnavård. Syftet var bl.a. att föra ut barnen från straffsystemet för vuxna och att etablera särreaktioner för unga lagöverträdare. Därefter har utvecklingen tagit lite olika riktning. Det vore intressant att få veta mer om dessa skillnader och vilka konsekvenser det fått för laglydnad och ungdomskriminalitet i de tre länderna. Nu får vi nöja oss med en presentation av Danmark och göra övriga jämförelser själva. Kanske inspireras någon till en jämförande studie mellan de nordiska länderna också i samma anda?

Mehlbye & Walgraves bok ger mycket intressant kunskap om skillnader och likheter mellan olika länders kriminal- och socialpolitik, deras orsaker och deras konsekvenser. Boken borde vara högst användbar inom kriminologi, sociologi, jämförande socialpolitik och på socialhögskolor och socialpedagogutbildningar.

Claes Levin
Socialhögskolan, Lund

Markus Dreixler: Der Mensch als Ware, Erscheinungsformen modernen Menschenhandels unter strafrechtlicher Sicht. Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main 1998. Europäische Hochschulschriften, Reihe 2, Rechtswissenschaft; Bd. 2527.

I Markus Dreixlers doktorsavhandling "Der Mensch als Ware", som publicerades vid Tekniska universitetet i Dresden år 1998, behandlas olika former av modern människohandel ur ett straffrättsligt perspektiv. Undersökningen har kommit till under handledning av den kände professorn i kriminologi, Hans-Jörg Albrecht.

Undersökningen omfattar fyra slag av nutida människohandel: handel med adoptivbarn, organ, illegal utländsk arbetskraft och kvinnor. Att dessa problemkomplex har kombinerats i en och samma doktorsavhandling kan förefalla teoretiskt oväntat. Dreixler har emellertid gestaltat två gemensamma faktorer för fenomenen, nämligen: trepartsförhållandet mellan köparen, säljaren och ackvisitören samt den ensidiga "varutrafiken" från fattiga utvecklingsländer och länder i Östeuropa till Europa och Förenta staterna.

Metodologiskt har Dreixler byggt upp sin doktorsavhandling så att samtliga forskningsobjekt belyses enligt följande: begreppsbildning, historia, nuläge, internationella fördrag, straffbestämmelser, brottsstatistik samt kritik av rättsläget och framtidsplaner. Sitt angreppssätt motiverar han med möjligheten att kunna jämföra de olika delområdesanalyserna. Lösningen är onekligen logisk och klar, men genom sin struktur får verket en rapportartad prägel över sig. För till exempel de internationella fördragens del är verket närmast en förteckning.

För den nordiska läsaren ger verket en detaljerad bild av människohandeln i Tyskland i dag. Det är fråga om tio- och hundratusentals människor. År 1989 önskade till exempel cirka 19.000 människor få adoptera ett barn och väntetiden var tre år eller längre. Efter år 1989 är förhållandet mellan dem som vill ha och dem som får ett adoptivbarn 1:35. Enligt Unicef:s statistik införs årligen ungefär 60.000 barn som ännu inte har fyllt två år till välfärdsstaterna från Latinamerika, Asien och Östeuropa. Motsvarande obalans mellan utbud och efterfrågan gäller också för organtransplantationer, som till största delen är de rika industriländernas privilegium. Av de inrättningar som utför organtransplantationer ligger cirka 80 % i välfärdsstater, medan organdonerande länder är till exempel Filipinerna, Sudan, Honduras, Guatemala, Brasilien, Uruguay och Indien. Betydligt flera människor kan givetvis hänföras till kategorierna illegal arbetskraft och handel med kvinnor, där enbart Förbundsrepubliken Tyskland år 1993 fick motta 55.000 kvinnor via olaglig handel med människor.

Dreixler anser att straffrätten genom sina kriminaliseringar skall vara med om att bekämpa handeln med människor, varför han också ger förslag till ny lagstiftning. Strukturellt förknippar han dock människohandeln, dess orsaker och verkan, med världsekonomin, ekonomisk ojämlikhet och fattigdom. Han godtar inga moraliserande argument, och när han bedömer frivillighetsaspekten i samband med utbudet hänvisar han ofta till möjligheten att tvånget är strukturellt betingat. Dreixler har också förståelse för att människor blir handelsobjekt för att kunna skapa ett bättre liv för sig och sina barn. Mer kritisk är han till den västerländska inställningen att allting kan köpas för pengar.

I slutet av boken reflekterar Dreixler över hur de fenomen som hänför sig till handeln med människor kan relateras till den straffrättsliga läran om samtycke samt försöker analytiskt finna sådana teoretiska lösningar som motsvarar hans värderingar. I detta avseende måste dogmatiken följa de godkända internationella värderingarna, och brottsbeskrivningarna samt de tillåtande och ursäktande grunderna utformas enligt dem. Enligt Dreixler blir lösningarna olika på de enskilda människohandelsområdena: Förmedlingen av adoptivbarn är straffbar oberoende av föräldrarnas samtycke, om de lagliga förmedlingskanalerna och det skydd dessa ger barnet har åsidosatts. För handeln med organ anser

Dreixler däremot att betalningen inte automatiskt utesluter samtyckets betydelse, eftersom organdonationerna är socialt sett mycket nyttiga i situationer där de inte orsakar fara för donatorns liv. I fråga om "handeln" med arbetskraft och kvinnor är det viktigt med lagliga förfaranden för bl.a. ankomst till ett land och uppehållstillstånd. Innehållet i samtycket är avgörande: falska löften, bedrägerier och påtryckningar skall inte godtas.

Dreixler har med tysk noggrannhet skrivit den första grundläggande boken för alla som vill ha kunskap om slavhandeln av i dag.

Terttu Utriainen och Minna Kimpimäki

Lapplands universitet

Översatt från finska av Lenita Häggblom

Roger Hood: The Death Penalty: A World-Wide Perspective. Revised and Updated Edition. Clarendon Press, Oxford 1998. 307 sider. ISBN 0-19-826281-7.

Bogen blev oprindelig publiceret i 1989 og omhandlede resultaterne fra tre undersøgelser om dødsstraf, som FN stod i spidsen for i 1969-73, 1974-78 og 1979-83. Bogen byggede på de besvarelser, der var kommet fra FNs medlemslande og andre lande. Der er bl.a. spurgt om, hvorvidt de enkelte lande har dødsstraf, i hvilket omfang dødsstraf idømmes og eksekveres, hvorledes dødsstraf eksekveres, og hvilke retsregler dette sker i overensstemmelse med.

I denne nye udgave af bogen benyttes samme metode, idet den bygger på tilsvarende FN-undersøgelser, men denne gang for perioderne 1984-88 og 1989-93. Endvidere er der indsamlet forskellige andre oplysninger om emnet, som også behandles i bogen. Det er interessant, at indsamlingen af oplysninger fra de forskellige lande ikke har været lige let. Især har det vist sig besværligt at få oplysninger fra lande, som praktiserer dødsstraf. For eksempel besvarede 61% af de lande, som har afskaffet dødsstraf, FNs spørgeskema for perioden 1989-93, mens det samme kun var tilfældet for 19% af de lande, der har dødsstraf.

Hovedsynspunktet i bogen er relateret til FNs resolution af 1989 (resolution 44/128) om, at dødsstraf tilstræbes afskaffet. Forfatteren fremhæver, at anvendelsen af dødsstraf bryder mod FNs menneskerettighedstraktat, og at dens afskaffelse er et led i at fremme menneskelig værdighed og derfor i fuld overensstemmelse med udviklingen i de almene menneskerettigheder. Forfatterens klare holdning til dødsstraf forringer dog ikke bogens videnskabelige troværdighed.

Bogen inddeles i syv hovedkapitler. Det første kapitel er en oversigt over udviklingen i dødsstraf i de forskellige europæiske lande med særlig vægt på, hvordan det går med dødsstraffens afskaffelse. Herefter følger tre kapitler om de forbrydelser, der ligger til grund for dødsstraf, hvorledes dødsstraf eksekveres, og hvorvidt praksis indebærer forskelsbehandling. I et af kapitlerne drøftes, hvorvidt dødsstraf har en afskrækkende virkning, og slutkapitlet handler om borgernes holdning til dødsstraf og hvilken viden, de har om problemet.

Det fremgår, at der i 1989-1995 er sket en væsentlig vækst i antallet af nationer, som har afskaffet dødsstraf. Denne udvikling har dog været langsom i Mellemøsten, Nordafrika og Asien. Til trods for en hastig udvikling mod afskaffelse af dødsstraffe er der sket en udvidelse af forbrydelsestyper, der kan medføre dødsstraf. Eksempelvis kunne over-

trædelser af lov om import af narkotika føre til dødsstraf i 26 lande i 1995, mens det samme kun var tilfældet i 10 lande i 1979. Antallet af fuldbyrdede dødsstraffe har varieret. Fra 1986 er antallet dog vokset og udgjorde i 1994 over to tusind henrettelser, hvad der er det højeste tal siden 1981. Størstedelen af disse henrettelser fandt sted i Kina, nemlig i 77% af samtlige henrettelser.

Trods en vækst i antallet af stater, som har afskaffet dødsstraf, er der ikke en tilsvarende reduktion i antallet af stater, der stadig idømmer og eksekverer dødsstraf. Desuden er det få af landene med dødsstraf, som har sikret, at alle i retssystemet – herunder de tiltalte og deres advokater – er gjort bekendt med de særlige retsgarantier (ECOSOC), der har til formål at beskytte personer, der risikerer dødsstraf. De fleste lande synes at tage for givet, at i hvert fald de tiltaltes forsvarere kender disse regler, men erfaringerne viser, at det ikke altid forholder sig sådan. Selv om det på mange måder er blevet forsøgt at reducere forskelsbehandlingen mht. anvendelsen af dødsstraf, er der også mange eksempler på, at én er idømt dødsstraf for en forbrydelse, som en anden har fået fængselstraf på livstid for. På den anden side er der ikke fundet eksempler på racebestemt forskelsbehandling, selv om risikoen for at blive idømt dødsstraf er større for drab på hvide end på sorte mennesker.

I bogen er der også en oversigt over de – først og fremmest amerikanske – undersøgelser, der har målt, hvorvidt afskaffelsen af dødsstraf har betydet en vækst i de forbrydelser, som der tidligere kunne idømmes dødsstraf for. Konklusionen er, at afskaffelsen af dødsstraf ikke har medført en generel stigning i drab og ej heller en stigning i mord på fangevogtere og politifolk.

Til sidst i bogen diskuteres holdningen til dødsstraf og det tit fremsatte synspunkt, at det er borgernes opbakning, som fører til anvendelse af dødsstraf. I bogen lægges der vægt på, at holdningen til anvendelsen af dødsstraf må baseres på reel viden, og at man skal være varsom med, i hvilken sammenhæng sådanne spørgsmål fremsættes, og hvordan de formuleres. Endvidere forefindes der ikke altid oplysninger om brugen af dødsstraf og af de øvrige forhold, der er forbundet hermed. Dette må forbedres, og registreringerne gøres tilgængelige for FN.

Bogen er nyttig for alle, der interesserer sig for kriminalitet og straffe, og en nødvendighed for dem, der specielt interesserer sig for dødsstraffe og deres udvikling i verden. Bogen beskriver først og fremmest udviklingen i og omstændigheder omkring dødsstraf, men den indeholder få forsøg på at finde videnskabelige forklaringer på, hvorfor nogle lande har dødsstraf, mens andre afskaffer denne straf. På den anden side indeholder bogen en stor mængde oplysninger fra FN og andre internationale sammenslutninger, såsom Amnesty International, foruden relevant kriminologisk litteratur, hvilket bevirker, at bogen er et uundværligt informationskrift og i virkeligheden et grundlag for en videnskabelig analyse af emnet.

Helgi Gunnlaugsson
Universitetet i Island

Else Christensen: Forældre i fængsel - en undersøgelse af børns og forældres erfaringer.
København 1999, Socialforskningsinstituttet 99:5. 124 sider, 95 Dkr.

Else Christensen har gjort en studie av hvilke konsekvenser det har for den nære familie

når en person arresteres, settes i varetekt og/eller soner en ubetinget fengselsstraff. Denne studien er basert på en kvalitativ undersøkelse hvor til sammen 42 personer fra 24 forskjellige familier er intervjuet. Christensen har intervjuet 24 innsatte med erfaring fra åpne eller lukkede fengsler, 9 partnere, 2 bestemødre og 7 barn. For å delta i undersøkelsen måtte den innsatte ha fått en ubetinget fengselsdom på minst 6 måneder, og ha barn som den innsatte enten levde sammen med før fengslingen, eller hadde en fast samværsordning med.

Undersøkelsen, som er finansiert av Socialministeriet etter initiativ fra Det Tverrministerielle Børneudvalg, Direktoratet for Kriminalforsorgen og Det Kriminalpræventive Råd, hadde som mål å beskrive forholdene, og med studien som bakgrunn foreslå initiativer som kan skape bedre forhold. Utgangspunktet er altså at alt er ikke bare bra. Christensen skriver et godt språk, og lar de intervjuede selv få komme til ordet.

Selv om det i nordisk sammenheng er gjort få studier av denne typen, er det vel neppe noen som forbauses over Christensens funn i forhold til den arrestertes/fengslede partner. Det er sjokket over selve arrestasjonen, mangel på informasjon om hva som foregår, hva som skal skje og hvilke rettigheter den enkelte har. Det er et presset hverdagsliv med økonomiske, praktiske og følelsesmessige problemer, og det er opplevelsen av at det er lite hjelp å få fra sosialapparatet. Christensen peker på at partneren til den innsatte blir funksjonelt enslig forelder fra den ene dagen til den andre, og det gir en rekke problemer som de færreste har tenkt på før de er der. I tillegg gir påføringen av skyld og skam ekstra lidelser.

Christensens intervjuer med de 7 barna er spennende og sjokkerende lesning. Dette er ny viten innenfor nordisk fengselsforskning som absolutt burde vært løftet mer fram. Barna beskriver at de er svært alene med de tankene og følelsene som arrestasjonen setter i gang, de største barna er omsorgsfulle og lojale overfor den fengslede forelder, og de påtar seg et tungt ansvar for familien. I forbindelse med arrestasjonen er det lite eller ingen ressurser til å takle barnas reaksjoner. I den forbindelse ville en tro at de barn som blir anbrakt på barnehjem skulle få mer hjelp og oppmerksomhet fra voksne enn de barna som sitter igjen med en sjokkskadet forelder. Men det skjer ikke. Arrestasjonen av mor eller far blir omlagt med taushet. Christensen viser at barnas angst for hva som har skjedd med foreldrene blir forsterket av at omgivelsene reagerer som om de arresterte foreldre ikke eksisterer. En gutt, som var 12 år ved arrestasjonen, forteller: "Vores far var blevet arresteret om eftermiddagen... Da var min mor blevet syg, hun var besvimmel og kørt på hospitalet....Hun kom hjem og var så hos os om aftenen. Så kom politiet, de kom i flere biler med blå lys. De skulle arrestere vores mor, og vi børn skulle i en anden bil og køres på børnehjem. Vi fik at vide, at de blev anholdt på grund af nogle stoffer. Det accepterede vi. Vi var små, dengang. Så kom vi på børnehjem....Næste dag spurgte de på børnehjemmet, om politiet havde fortalt, at vores forældre var anholdt. De sagde igen, at det var noget med stoffer. Den første uge vidste vi ikke, hvor vores forældre var. Der gik 1 1/2 måned, før vi kunne mødes med vores mor og 2 1/2 måned før vi så vores far....Jeg syntes, det var vigtigt, at vi børn holdt sammen...Børnehjemmet var sådan, at man boede i grupper efter alder, så vi boede ikke sammen.....Jeg fortalte de små at vores mor og far var rejst på ferie. Jeg vidste ikke, hvad jeg skulle sige, men jeg tænkte, at hvis jeg sagde at de var rejst på ferie, så ville de små vide, at vores mor og far kom tilbage igen" (s. 37-38). De intervjuede innsatte foreldre vet ikke hva som er blitt sagt til barna som er anbrakt på barnehjem. De føler at de ikke har noe innflytelse på det, og de opplever det som om

arrestasjonen har ført til tap av retten til å være foreldre. Og på de fleste måter har de det. Men hva med barnas rettigheter? Jeg synes det er en svakhet med Christensens studie at hun ikke setter barnas opplevelser opp mot hvilke rettigheter, eller mangel på rettigheter, barna har. Christensen kommer til sist med ti forslag til mulige initiativer som skal forbedre situasjonen for alle parter under arrestasjon og soning av fengsel. Alle forslagene er gode ting som kan eller bør gjøres, men ikke noen av forslagene sikrer noen rettigheter som beskytter barn for traumatiske opplevelser i form av endring i lovverket.

Boken reiser mange spørsmål om hvordan voksne behandler barn, og hvordan frihetsberøvelse av foreldre okkuperer barnas verden på en særdeles ond måte. Den anbefales til alle som arbeider med barn, og ellers til alle ansatte i fengsler og politietat.

Evy Frantzen

Universitetet i Oslo

BOGNOTISER

Hans-Heinrich Jescheck: Beiträge zum Strafrecht 1980-1998, Duncker & Humblot, Berlin 1998, ISBN 3-428-09522-7, xv + 667 s., DM 128.

Den nu alderstegne, men fortsatt kraftfulde Hans-Heinrich Jescheck har haft meget stor betydning for den komparative strafferet. Hans *Lehrbuch des Strafrechts*, der nu findes i 5. udgave med Thomas Weigend som medforfatter, er formentlig den almindelige fremstilling af strafferetten, som er mest orienteret mod andre retssystemer. Han var i 17 år direktør for strafferettens Mekka, *Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht* i Freiburg i. Br. Han var præsident for den internationale kriminalistforening i 10 år. Med denne baggrund kan det ikke undre, at han har skrevet mange artikler om strafferetlige og straffeprocessuelle emner, som fortjener at blive husket og genlæst, også uden for hans hjemland. I 1980 blev der udgivet en samling af artikler fra perioden 1953-1979. Den her omtalte bog rummer 46 artikler fra da til nutiden, af meget vekslende størrelse og med emner fra næsten alle dele af strafferetten. De har været offentliggjort i en så lang række tidsskrifter og festskrifter (f.eks. Thornstedts), at det nok ville give selv de bedste videnskabelige biblioteker hovedbrud at finde dem frem fra originalkilderne. Artiklerne er gennemgående solide og veldokumenterede redegørelser for de behandlede spørgsmål, men sjældent provokerende. Endvidere findes der i bogen to selvbiografiske artikler samt et antal hyldestord til kolleger og en bibliografi.

Vagn Greve

Københavns Universitet

S. Kristiansen & H. K. Krogstrup: Deltagende Observation. Introduktion til en forskningsmetodik. Hans Reitzels Forlag 1999, 235 s. ISBN87-412-2708-5

Forfatterne gennemgår deltagerobservation som metode i et fænomenologisk perspektiv. Desværre knækker bogen lidt på midten, første del er primært teoretisk og indeholder en (til tider for) komprimeret gennemgang af centrale fænomenologiske begreber, deltagerobservation som antropologisk forskningsmetode, Webers idealtyper mv.

Først på side 131 når læseren til "Faser og trin i deltagende observation", et kapitel som med fordel kunne have dannet udgangspunkt for hele bogen. Her og i de følgende kapitler behandles selve forskningsprocessen mere detaljeret, og det er her, bogens styrke ligger. Den egner sig dog næppe som grundbog, men vil snarere finde anvendelse som "modspiller" for studerende med en vis erfaring i feltarbejde. Der bringes bogen igen mange konkrete eksempler, ofte fra dansk forskning. Teknisk er den præget af hastværk, flere steder optræder stærkt meningsforstyrrende sproglige fejl, en diagramtekst er forkert, mindst én central reference mangler og endelig er litteraturlisten ikke strengt alfabetisk opbygget.

Lars Holmberg
Københavns Universitet

NY LITTERATUR 1-2000

- Sven Anér: Cover-up: Palmemordet. Kärret, Göteborg 1999. ISBN: 91-972805-4-2. 184 s.*
- Steen Bengtsson & Jan Høgelund: Reform af førtidspensionen – hvad kan vi lære af erfaringerne fra Holland og Sverige? Socialforskningsinstituttet 99:15. Socialforskningsinstituttet, København 1999. ISBN 87-7487-624-4. 126 s. 110 DKK.*
- Brottsförebyggande rådet: Kodning av brott som redovisas vid anmälningar respektive misstankar om brott. BRÅ/Fritze, Stockholm 1999. ISBN: 91-38-31576-9. 40 s.*
- Brottsförebyggande rådet: Kvinnors brottslighet. BRÅ-rapport 1999:6. BRÅ/Fritze, Stockholm 1999. ISBN 91-38-31607-2. 49 s.*
- Malcolm Dixelius & Andrej Konstantinov: Maffians Ryssland. Kommentus, Stockholm 1999. ISBN 91-7345-084-7. 326 s.*
- Felipe Estrada: Ungdomsbrottslighet som samhällsproblem. Utveckling, uppmärksamhet och reaktion. Akademisk avhandling. Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet, Stockholm 1999. ISBN 91-7153-992-1. xii, 193 s.*
- Jenny Fällman & Sven-Åke Christianson: Kvinnor som dömts för sexualbrott mot barn. Brottnens omfattning och karaktär. Rapporter 103. Psykologiska institutionen, Stockholms universitet, Stockholm 1999. [ISBN/ISSN mangler] 28 s.*
- Victoria Janeling & Anna Ribberfalk: Fäder i fängelse. En studie av mäns kontakt med sina barn under anstaltsvistelse. Institutionen för samhällskunskap, Örebro universitet, Örebro 1999. ISBN: 91-88932-60-5. 57 s.*
- Ingemar Karlsson & Sven-Åke Christianson: Polisens minne av traumatiska upplevelser i tjänsten. Rapport 1994:4. Polishögskolan, Solna 1999. [ISBN/ISSN mangler] 68 s.*
- Johannes Knutsson: Narkotikamarknad och narkotikapolitik. Polishögskolan, Solna. [ISBN/ISSN mangler] 36 s.*
- Johannes Knutsson: Korruption och utveckling. Utsikt mot utveckling 7. Kollegiet för bistånds- och utvecklingsstudier, Uppsala universitet, Uppsala 1999. ISBN: 91-973284-7-2. 24 s.*
- Kriminalvården: Drug Misuse and Countermeasures in the Swedish Prison and Probation System. Kriminalvården, Norrköping 1999. 22 s.*